

4. BOYUT Medya ve Kültürel Çalışmalar Dergisi 4. BOYUT Journal of Media and Cultural Studies

Söyleşi | Interview

🔓 Açık Erişim | Open Access

Kültür Endüstrilerinin Yeni Eşiği: Platformlar, Yapay Zekâ ve Yaratıcı Emegın Geleceğı Üzerine Prof. Dr. David Hesmondhalgh ile Söyleşi

The New Threshold of the Cultural Industries: An Interview with Prof. David Hesmondhalgh on Platforms, Artificial Intelligence, and the Future of Creative Labour

Interviewer: Oğuzhan Şenel ¹

¹ İstanbul Üniversitesi, Kurumsal İletişim Koordinatörlüğü, İstanbul, Türkiye

Kültür endüstrileri, günümüzde dijital platformların, görünürlüğü algoritmik rejimleri ve üretken yapay zekâ teknolojilerinin etkisiyle yeniden şekillenmektedir. Kültürel üretimin dolaşım biçimleri değişirken; yaratıcı emek, mülkiyet, eşitsizlik, keşfedilebilirlik, kültürel çeşitlilik ve kamusal değer gibi temel meseleler daha da görünür hâle gelmektedir. Bu dönüşüm, kültürün ekonomik bir sektör olarak tanınmasıyla birlikte; toplumsal anlam, aidiyet, yurttaşlık ve ifade özgürlüğüyle ilişkili çok katmanlı bir alan olarak ele alınmasını gerekli kılmaktadır.

Bu söyleşi kültür endüstrileri alanının önde gelen isimlerinden Prof. Dr. David Hesmondhalgh ile yaratıcı endüstriler söyleminin sınırları, platform kapitalizminin kültürel üretime etkileri, dijital yayın (streaming) sistemlerinin müzik ve medya alanlarını dönüştürme biçimleri, üretken yapay zekânın yaratıcı emek ve mülkiyet ilişkileri açısından doğurduğu yeni sorular ve Batı merkezli kuramsal modellerin Türkiye gibi ülkelerde nasıl yeniden düşünülmesi gerektiği üzerine kapsamlı bir değerlendirme sunmaktadır. Söyleşi, kültürü piyasa nesnelere indirgemeden; onun toplumsal, politik ve insani değerini merkeze alan eleştirel bir düşünme zemini açmaktadır.

Çalışmalarınız, akademisyenlerin kültür endüstrilerini anlama biçimlerinde merkezi bir yere sahip olmuştur. *The Cultural Industries* (Kültür Endüstrileri) kitabının beşinci baskısından geriye baktığınızda, kültür, yaratıcılık ve ticaret arasındaki ilişkide önemli ölçüde değişen şey ne oldu? Şaşırtıcı biçimde sürekliliğini koruyan nedir?

Atıf | Citation: Şenel, O. (2026). Kültür endüstrilerinin yeni eşiği: Platformlar, yapay zekâ ve yaratıcı emegın geleceğı üzerine Prof. Dr. David Hesmondhalgh ile söyleşi. 4. BOYUT Medya ve Kültürel Çalışmalar Dergisi–4. BOYUT Journal of Media and Cultural Studies, (28), 80-84. <https://doi.org/10.26650/4boyut.2026.1966448>

© This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

© 2026. Şenel, O.

✉ Sorumlu Yazar | Corresponding author: Oğuzhan Şenel oguzhansenel@istanbul.edu.tr

Bunun “şaşırtıcı” olup olmadığından emin değilim; ancak bir yanda sanatçılar (ya da benim adlandırmayı tercih ettiğim biçimiyle sembol yaratıcıları), diğer yanda ise kültürel üretimden kâr elde etmeye çalışan işletmeler arasındaki yapısal çatışma, endüstrilerin merkezinde kalmaya devam etmektedir. Kitabın ilk baskısını yazmamdan bu yana geçen 25 yıldaki belki de en önemli değişim, elbette dijital dağıtım, dijital platform ve daha yakın dönemde üretken yapay zekânın yükselişi de dâhil olmak üzere, bilgi teknolojileri sektörünün rolünün büyük ölçüde artmış olmasıdır.

“Yaratıcı endüstriler” dili çoğu zaman iyimser bir vaat taşımaktadır: yenilik, katılım, esneklik ve kendini ifade etme. Bununla birlikte çalışmalarınız güç, eşitsizlik ve emek koşullarına da dikkat çekmektedir. Bugün bu gerilimi eleştirel olarak nasıl anlamalıyız?

Yaratıcılık kavramı ve bununla bağlantılı “yaratıcı endüstriler” fikri, politika yapımcıların maliye birimlerini sanat ve kültür için fon sağlamaya ikna etmeye çalıştıkları başlıca yollardan biri hâline gelmiştir. Bu, yaratıcı endüstrileri sanayi politikasının bir parçası hâline getirmenin (sanayi politikasının yükselişi ya da geri dönüşü, pek çok insanın farkında değilmiş gibi görüldüğü başlı başına önemli bir politika gelişmesidir) söz konusu sektörün artan ekonomik önemi nedeniyle ekonomik getiriler üreteceği fikrine dayanmaktadır. Ancak Justin O’Connor’ın son kitabı *Culture Is Not An Industry*’de (Kültür Bir Endüstri Değildir) ileri sürdüğü gibi, bu hamle işe yaramamıştır. Sanat ve kültür, hükümet nezdinde eğitim, sağlık, güvenlik ve benzeri “zorunluluklar” ile karşılaştırıldığında lüks olarak görülerek marjinal kalmaya devam etmektedir. O’Connor gibi ben de artık bu çerçeveye kararlılıkla direnmemiz ve uygulanabilir alternatifler sunmaya çalışmamız gerektiğine inanıyorum; ancak bu zor olacaktır, çünkü politika yapımcılar ve sanat profesyonelleri buna bağımlı hâle gelmişlerdir ve onların bir ölçüde bağımlı oldukları pragmatizmi aşmak güçtür.

Dijital platformlar, kültürel üretim ve dolaşımda başlıca araçlar hâline gelmiştir. Sizce platformlar, özellikle görünürlük, keşfedilebilirlik ve kültürel çeşitlilik açısından kültür endüstrilerinin yapısını nasıl değiştirmiştir?

Dijital platformlar, hangi ürünlerin başarıya ulaşp hangilerinin başarısızlığa uğradığını belirleyen süreçleri, kültürel ürünlerin başta basılı gazete ve dergiler olmak üzere radyo, televizyon ve sinema gibi iletişim araçları üzerinden tanıtılmasının gerektiği yirminci yüzyıla kıyasla çok daha belirsiz ve hesap verilemez bir hâle getirmiştir. Platformların arayüzlerinin ve öneri sistemlerinin arkasında yatan otomasyon ve insan müdahalesi karışımı hakkında çok az şey biliyoruz. Dijital platformlar da büyük ölçüde demokratik denetime karşı hesap verebilir değildir; platformlar kamu yararına ve ortak iyiye karşı çok az sorumluluk duyuyor ya da hiç sorumluluk duymuyor gibi görünmektedir. Bu, örneğin Netflix, Amazon Prime Video ve Disney gibi ABD merkezli dijital yayın platformlarının uluslararası programlamasında açıkça görülmektedir. İnsanların içinde yaşadıkları toplumları ve toplulukları gerçekten anlamalarını sağlayan dramalar, komediler, belgeseller ve güncel olay programları nerede? Kamu hizmeti medyası bu tür “içerikleri” sağlama konusunda çok daha iyi olmuştur; ancak şimdi ciddi bir tehdit altındadır.

Öneri sistemleri, çalma listeleri, algoritmik sıralamalar ve platform arayüzleri, izleyicilerin karşılaştığı şeyleri giderek daha fazla şekillendirmektedir. Sizce bu sistemler kültürel beğeniyi değiştiriyor mu, yoksa eski ticari seçim ve eşik bekçiliği biçimlerini daha yoğun hale getiriyor mu?

Kültürel beğeniler her zaman evrilmektedir, çünkü kapitalizm altında kültür, kâr üretmek için yeni ürünleri, yeni türleri, yeni yıldızları denemeye büyük ölçüde bağlıdır. Bu nedenle belirli evrimlerin (örneğin yerel müziğin artan popülaritesi ile Afrobeat, reggaeton vb. bazı Amerikan olmayan müziklerin artan popülaritesinin) ne ölçüde öneri sistemlerinden, çalma listelerinden ve arayüzlerden kaynaklandığını; ne ölçüde sosyo-kültürel değişimler ya da müziklerin kendi yönleri gibi başka faktörlerin sonucu olduğunu bilmek çok zordur.

Yaratıcı emek tartışmalarında tutku ve mesleki çağrı/adanmışlık çoğu zaman kültürel çalışmanın ayrıcalıkları olarak sunulmaktadır. Ancak bunlar güvencesizliği, aşırı çalışmayı ve düşük ücretleri de meşrulaştırabilir. Çağdaş kültür endüstrilerinde “sevdiğin işi yapmak” politikasını nasıl yorumluyorsunuz?

Dünyanın pek çok yerinde eğitim düzeylerinin artması da dâhil olmak üzere sosyo-kültürel değişimler nedeniyle kültürel işe giriş için daha büyük bir rekabet vardır; dijital platformlar ise nispeten ucuza, çok elverişli ve hızlı biçimde erişilebilen çok büyük miktarda ürünü kullanıma sunmaktadır. Bu durum, başarılı olmayı muhtemelen her zamankinden daha zor hâle getirmektedir. Buna rağmen, başarıya herkesin ulaşmasının mümkün olduğu yanılsaması daha yaygın hâle gelmektedir, çünkü ürünleri erişime açmak, en azından müzik ve kısa video gibi endüstrilerde, çok kolaydır. Öte yandan başarılı bir kültür çalışanı olmanın kolay olduğu hiçbir dönem olmamıştır ve değişimi abartmamalıyız.

Müzik akışı (streaming) üzerine yakın dönem çalışmalarınız, platformların müziğin üretim, dağıtım ve tüketimini nasıl yeniden yapılandırıldığını incelemektedir. Çevrim içi yayın, dijital çağda kültür endüstrilerinin geniş dönüşümü hakkında ne göstermektedir?

Dijital yayıncılık, çok büyük katalogların kullanılabilirliği üzerine kuruludur ve bu durum özellikle dijital müzik yayıncılığı için geçerlidir; burada yüz milyonlarca parça mevcuttur ve bunların çoğu neredeyse hiç dinlenmemektedir. Bu, kolaylık, bolluk ve görece ucuzluk üzerine kurulu kültürel sistemlerin küresel yayılımının ve tüketicilerin çıkarlarının üreticilerin (yani kültür çalışanlarının) çıkarlarına tercih edilmesinin örnek niteliğinde bir göstergesidir.

***The Cultural Industries* kitabının yeni baskısı üretken yapay zekâ ile sosyal medya yaratıcılarını/influencerları ele almaktadır. Sizce yapay zekâ kültürel üretimi nasıl etkileyecektir: yeni bir araç, yeni bir emek sorunu, yeni bir mülkiyet rejimi, yoksa daha köklü bir şey olarak mı?**

Burada adını verdiğiniz ilk üç biçimin hepsiyle, ancak bunları öngörmeye çalışmanın çığınca olacağı şekillerde. “Vahşi Batı” anındayız. Şu anda dijital platformların başına bela olan gülünç aşırı üretimin çok geçmeden aşılabileceğini düşünüyorum.

Türkiye merkezli bir dergi için, egemen Batılı merkezlerin dışındaki kültür endüstrilerinin küresel platform sistemleri içinde nasıl konumlandığıyla özellikle ilgileniyoruz. Akademisyenler Türkiye gibi ülkelerde kültürel üretimi, Anglo-Amerikan medya ve kültür analizi modellerini basitçe yeniden üretmeden nasıl inceleyebilir?

Bu tür modellerin çoğu zaman işlemediğini görebiliyorum; ancak hedefin bütünüyle yeni modeller icat etmek olması gerektiğini düşünmüyorum. Bu daha çok değiştirme ve hangi belirli Anglo-Amerikan (ya da belki Avro-Amerikan?) modellerin başka ülkeler için hangi yönlerden işlemediğini ve neden işlemediğini belirleme meselesidir. Bazı Anglo-Amerikan modeller *makul* başlangıç noktaları olabilir. Ayrıca pek çok

Anglo-Amerikan akademisyenin Türkiye gibi ülkelerdeki akademisyenlerden öğrenmeye hevesli olduğu da unutulmamalıdır (bazıları hevesli değildir ve bu onların açısından ciddi bir hatadır).

Kültür politikası, kültürü çoğu zaman ekonomik etki, kentsel yenilenme ve yaratıcı ekonomi söylemi aracılığıyla gerekçelendirmeye çalışmıştır. Kültürel değer öncelikle ekonomik ya da politika ölçütlerine çevrildiğinde ne kaybedilir?

Yukarıda belirttiğim gibi, sanatların “yaratıcı endüstriler”in bir parçası olmasına dayanan ekonomik gerekçelendirme basitçe işe yaramamıştır. Buna (ve sağlık yararları gibi sosyal gerekçelendirmelere) aşırı bel bağlamak, kültürün bireylerin ve toplulukların özgürlüğü, özneliği ve yurttaşlığı anladığı potansiyel bir alan olarak temel rolünü gözden kaçırmaktadır. Bu, sonunda, kültürün insanın gelişip serpilmesine katkısını teşvik etmeye çok az ilgi duyan oligopolistik şirketlerin sıklıkla egemen olduğu kültür endüstrilerine fazlasıyla alan bırakmaktadır.

Çalışmalarınızda kültür hiçbir zaman politikanın dışında dekoratif bir alan olarak ele alınmamaktadır. Kutuplaşma, yanlış bilgilendirme ve platform gücü çağında kültür endüstrilerinin politik önemini nasıl düşünmeliyiz?

Önceki soruya verdiğim yanıt, bu soruya giriş yollarından birini önermektedir. Kültür, bir topluma, bir topluluğa, bir millete ait olmanın ne anlama geldiğini anlamamanın bir aracı olabilir. Bu şeyleri anlamamanın araçları fazlasıyla hesap verebilirlikten yoksun şirketlerin elinde olursa, büyük riskler alıyoruz demektir. Platformlaşma ve yapay zekâ bu riskleri yoğunlaştırmaktadır.

Müziği yalnızca bir endüstri olarak değil, aynı zamanda anlamlı bir toplumsal ve duygusal pratik olarak da ele alınız. Kültür endüstrisi araştırmaları müzik, film, televizyon ya da oyunları yalnızca piyasa nesnelere indirgemekten nasıl kaçınabilir?

Önceki yanıtlarımın bu konu hakkında nasıl düşündüğüme dair bir gösterge sunduğunu düşünüyorum. Bunun merkezinde, kültürün gelişip serpilmesini mümkün kılmada ve acıyı azaltmada özel bir potansiyel role sahip olduğu fikri vardır. Ancak bu yalnızca *potansiyel* bir roldür; elbette kültür acıyı artırabilir ve iktidarı tahkim edebilir (örneğin belirli grupların indirgemeci temsillerini yeniden üreterek). Ayrıca ticari olarak üretilen bazı kültürlerin yenilikçi, aydınlatıcı ve hatta toplumsal olarak dönüştürücü olabileceğini hatırlamanın hayati olduğunu düşünüyorum. Fakat ticari olarak üretilen kültür (iyi olanı da pek iyi olmayanı da), otoriter sistemlerde bile çoğu zaman sivil toplum ve devletler tarafından sağlanan kültürel kaynaklara son derece bağımlıdır. Eğitim özellikle önemlidir. Buna bir örnek olarak; iyi öğretmenlerin, öğrencilerini yeniliğe, güzelliğe vb. gözlerini açan bir eğitim sağlamak için sistemde belirli çatlaklar bulma biçimini ve bunun daha sonra yüksek kaliteli ticari kültürün üretimine nasıl beslendiği düşünülebilir.

Bugün pek çok akademisyen platformları, algoritmaları ve yapay zekâyı incelemektedir. Kültürel çalışmalar, bu tartışmalara iktisat, bilgisayar bilimi ya da yönetim çalışmalarının tek başına sağlayamayacağı ne katmalıdır?

Bu alanlar çoğu zaman kendine özgü iktidar biçimlerini kavramakta başarısız olur; kültürle ilişki kurmakta başarısız olurlar. Yukarıda yazdığım her şey, kültürel çalışmaların kültürün kendine özgü değeriyle

ilişki kurma çabalarından etkilenmiştir. Muhtemelen bu konu hakkında en çok, 2013'te yayımlanan *Why Music Matters* adlı kitabımda yazdım.

İrk, toplumsal cinsiyet ve sınıf; kültürel işe erişimi, görünürlüğü ve yaratıcı endüstrilerde tanınmayı yapılandırmaya nasıl devam etmektedir? Platformlar bu eşitsizlikleri azalttı mı, yoksa onları farklı biçimlerde yeniden üretirken daha meritokratik görünmelerini mi sağladı?

Platformların bu eşitsizlikleri azalttığını düşünmüyorum. Eğer herhangi bir değişime, daha fazla eşitliğe doğru herhangi bir hareket olduysa, bu yorucu ve zor kampanyaların sonucunda olmuştur; örneğin kültürel iş ve üretimde patriyarkanın ve mizojinin etkilerine karşı feministlerin yürüttüğü kampanyalar ya da beyaz olmayan topluluklar ve onların müttefikleri tarafından ırkçılık biçimlerinin etkilerine karşı yürütülen kampanyalar.

Bugün yaratıcı endüstrileri inceleyen erken kariyer araştırmacılarına ne tavsiye edersiniz? Hangi kavramları daha dikkatli biçimde sorgulamalılar?

Hepsini! Çok fazla tavsiyem ya da bilgeliğim olduğundan emin değilim; yine de erken kariyer araştırmacılarını dinlemeye ve onlarla diyaloga girmeye her zaman hazırım. Bununla birlikte söyleyeceğim bir şey var: teknolojinin etkilerini fetişleştiren yazarlara dikkat edin ve araştırma gündemlerinin en son teknolojik dönüşüm tarafından dikte edilmesi gerektiğini düşünme yönündeki genel eğilime direnmeye çalışın. Çalışmanızla etki yaratmak için üretken yapay zekâ üzerine çalışmak zorunda olduğunuzu düşünmeyin! Üretken yapay zekâ üzerine yapılan araştırmaların birçoğu son derece sıkıcı...

Yazar Bilgileri
Author Details

Oğuzhan Şenel

¹ İstanbul Üniversitesi, Kurumsal İletişim Koordinatörlüğü, İstanbul, Türkiye

0000-0001-6925-8550

oguzhansenel@istanbul.edu.tr

